

ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ

ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Τετάρτη, 6 Σεπτεμβρίου, στις 10:30 πμ, στο Αμφιθέατρο του 1ου Γυμνασίου – 1ου Λυκείου Δράμας

ΣΥΝΟΜΙΛΩΝΤΑΣ... ΜΕ ΤΗΝ ANNA ΦΡΑΝΚ!
(ή αλλιώς: **ΑΞΙΟΠΟΙΩΝΤΑΣ ΣΤΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΡΑΞΗ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΤΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ!**)

Ελένη Κανταρά, 2^ο ΕΠΑΛ Δράμας

Στη συγκεκριμένη διδακτική πρόταση γίνεται προσπάθεια οι μαθητές/μαθήτριες να επαναπροσεγγίσουν το κειμενικό είδος του ημερολογίου, μιας γνήσιας προσωπικής μαρτυρίας, γραμμένο από μια έφηβη στη ναζιστική Γερμανία κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και να ανασυγκροτήσουν το ιστορικό-πολιτικό πλαίσιο στο οποίο τοποθετείται το κείμενο διατυπώνοντας σκέψεις και συναισθήματα. Εκείνο όμως που αποτελεί τη μεγάλη πρόκληση του σεναρίου είναι η προσέγγιση και αξιοποίηση μέσα στην εκπαιδευτική πράξη της **τεχνητής νοημοσύνης** (artificial intelligence) και της **μηχανικής μάθησης** (machine learning) και η πυροδότηση ενός κριτικού προβληματισμού σχετικά με τη χρήση της.

Κάτω από αυτό το πρίσμα οι μαθητές καλούνται να αξιοποιήσουν στην πράξη μια εφαρμογή τεχνητής νοημοσύνης που αφορά τη συνομιλία με σημαντικές ιστορικές προσωπικότητες, την Hello History. Η συγκεκριμένη εφαρμογή (**Hello History**) που αφορά ιστορικά πρόσωπα δεν είναι μια ακόμη Μηχανή Αναζήτησης αλλά μια πραγματική(!) (Τεχνητή) Νοημοσύνη όπου δεν αναπαράγει απλώς κάποια δεδομένα (όπως Wikipedia) αλλά προσομοιάζει το ύφος, το λεξιλόγιο ακόμα και τις εκφράσεις της ιστορικής προσωπικότητας με την οποία επιλέγει ο χρήστης να συνομιλήσει. Θα τολμούσα να πω ότι φαίνεται σα να συνομιλεί ο χρήστης με ένα πραγματικό πρόσωπο που διαθέτει νοημοσύνη αλλά και συναισθήματα. Έτσι, οι μαθητές έρχονται σε επαφή με ένα ιστορικό πρόσωπο, την ίδια την Άννα Φρανκ(!), συζητούν, θέτουν ερωτήσεις, λαμβάνουν απαντήσεις και άρα εμπλέκονται συναισθηματικά, εκφράζουν προβληματισμούς ενισχύοντας με αυτόν τον τρόπο και την ενσυναίσθηση. Κατά συνέπεια η διδακτική προσέγγιση εμπλέκει και διαπερνά και το κειμενικό **είδος της συνέντευξης**, ενώ παράλληλα προσφέρεται για τη διερεύνηση και άλλων στοιχείων που άπτονται της ευρύτερης έννοιας και των χαρακτηριστικών του αυθεντικού διαλόγου.

Θα πρέπει να επισημανθεί ότι μια από τις πιο μεγάλες προκλήσεις στην εφαρμογή αυτού του σεναρίου είναι η προσέγγιση και αξιοποίηση μέσα στην εκπαιδευτική πράξη της **τεχνητής νοημοσύνης**. Αυτό το

γεγονός από μόνο του δημιουργεί μια ανασφάλεια στον διδάσκοντα ως προς την επιτυχία του εγχειρήματος. Όπως όμως αποδείχθηκε τόσο από τα συμπεράσματα των μαθητών όσο και από την ποιότητα του αποδεικτικού υλικού που υποστηρίζει τη διδακτική πρόταση, η επιλογή της συγκεκριμένης θεματολογίας με τους στόχους που ορίστηκαν, δικαίωσαν σε μεγάλο βαθμό την επιλογή του διδάσκοντος. Οι εφαρμογές της **τεχνητής νοημοσύνης** (artificial intelligence) και της **μηχανικής μάθησης** (machine learning) έχουν κάνει άλματα σε πολλούς τομείς και επηρεάζουν όλο και περισσότερο τις ζωές μας. Η **τεχνητή νοημοσύνη** είναι εδώ μαζί με τις ευκαιρίες που προσφέρει και τις απειλές που ενέχει για την ασφάλεια, τη δημοκρατία, τις επιχειρήσεις και τις θέσεις εργασίας.

Εξάλλου τα εργαλεία τεχνητής νοημοσύνης στην εκπαιδευτική διαδικασία είναι μια νέα πραγματικότητα για τα εκπαιδευτικά συστήματα αναπτυγμένων χωρών. Το Webex, μέσω του οποίου έκαναν μάθημα όλο τα προηγούμενο διάστημα τα παιδιά μας, δεν είναι φυσικά εργαλείο τεχνητής νοημοσύνης, αλλά θεωρείται ένα πρώτο βήμα. Σταδιακά, πάνω σε αυτού του τύπου τις εφαρμογές πιστεύεται πως θα μπορούν να «κουμπώσουν» εφαρμογές τεχνητής νοημοσύνης που θα κάνουν ευκολότερη τη ζωή εκπαιδευτικών και μαθητών ή εκπαιδευομένων. Μένει να το δούμε...!

Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ ΣΥΜΜΑΧΟΣ ΣΤΗ «ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ» ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΣΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΛΥΚΕΙΟ

Βασιλική Πετρά, ΓΕΛ Δοξάτου

Τι μπορεί να προσφέρει η δημιουργική γραφή:

- εμπλοκή όλων των μαθητών/τριών στη μαθησιακή διαδικασία, δημιουργία νοήματος ατομικά/στην ομάδα. Χειραφέτηση και ανάδυση αφανών και χαρισματικών μαθητών/τριών.
- καλλιέργεια δεξιοτήτων «ανάγνωσης», γραπτού λόγου και λογοτεχνικής γραφής (μετασηματισμού/αφήγησης/περιγραφής κλπ.) μέσα από: τη δημιουργική ανάγνωση-γραφή, το «παιχνίδι», τη σύνδεση με την τέχνη, την ψηφιακή πλοήγηση με νόημα. Απομάκρυνση από την παραγωγή τυπικού γραπτού λόγου, απενοχοποίηση από το «λάθος», αξιοποίηση της συγκυρίας. Αναπλαισίωση του διαδικαστικού μοντέλου (πριν την ανάγνωση – κυρίως ανάγνωση – μετά την ανάγνωση).
- ενίσχυση της δημιουργικής (αποκλίνουσας), κριτικής, πλάγιας σκέψης.

- κατανόηση του ερμηνευτικού σχολίου, κειμενικών δεικτών, τεχνικών, ύφους, ρευμάτων, τεχνοτροπιών.
- πραγμάτευση «δύσκολων» θεμάτων και εννοιών – όρων (ταυτότητες, στερεότυπα, «άλλοι», «πολίτης», ανισότητες, υπερρεαλισμός, αυτοαναφορικότητα κλπ.).
- «άσκηση» στην ανατροφοδότηση/αμοιβαία κριτική/αυτοβελτίωση, στον αναστοχασμό.
- καλλιέργεια κοινωνικών δεξιοτήτων (συνεργασία, επίλυση προβλήματος, ενσυναίσθηση κλπ.), οργανωσιακών, του πολίτη, πολλαπλής νοημοσύνης.
- ουσιαστική αλληλεπίδραση μαθητή/τριας – εκπαιδευτικού και Αναλυτικού Προγράμματος, δημιουργική διδασκαλία και διδασκαλία της δημιουργικότητας, ανεξάρτητα από το συγλ μάθησης.
- διαφοροποιημένη διδασκαλία.

Η συζήτηση για τη **σύζευξη δημιουργικότητας και εκπαίδευσης** εστιάζεται: στην προσωπικότητα του δημιουργού, στη διαδικασία δημιουργίας, στο «προϊόν», στον «χώρο» – περιβάλλον και στο κοινωνικό συμφραζόμενο, στην πειθώ του δημιουργού μαθητή/τριας ή του/της εκπαιδευτικού, στην εγγενή τάση για δημιουργία.

Βασικά στάδια της δημιουργικής διαδικασίας είναι: προετοιμασία, ενεργοποίηση, στοχασμός, έκλαμψη, επαλήθευση, κοινοποίηση, επικύρωση.

Κριτήρια για την αξιολόγηση του δημιουργικού έργου: νέο, καλό/ποιοτικό, αυθεντικό, συναφές. Σημασία έχει η ποιότητα του νεωτερισμού, δηλαδή ο βαθμός κατά τον οποίο το προϊόν «απαντά» στην ανάγκη που το γέννησε και στη διαδικασία της επεξεργασίας και σύνθεσης.

Παιδαγωγικές αρχές/οδηγίες. Μπορείτε να γράψετε:

- δημιουργικά πάνω στις σκέψεις ή τις λέξεις και το ύφος των κειμένων αναφοράς (Παιδαγωγική της μίμησης)
- όπως νιώθετε (Παιδαγωγική της αυτοέκφρασης, Ψυχαναλυτική προσέγγιση)
- όπως καταλαβαίνετε/προσλαμβάνετε εσείς (με τη δική σας οπτική/υποκειμενικότητα) και οι άλλοι («συναναγνώστες» και συνδημιουργοί) τα θέματα αυτά (Παιδαγωγική της αναγνωστικής ανταπόκρισης)
- όπως «καταλαβαίνει» τον κόσμο η ομάδα ή η κοινότητά σας και ο τόπος όπου ζείτε με όλες τις αναπαραστάσεις, τα νοήματα, τις ταυτότητες και τους ρόλους που παράγονται (Πολιτισμική κριτική, διαλογικότητα).
- «παίζοντας», «ξεκλειδώνοντας» εικόνες, «μπαίνοντας» σε ρόλους (Παιγνιώδης μάθηση)

- αξιοποιώντας εμπειρίες, φωτογραφίες, ταινίες, εικόνες, το θέατρο κλπ. (Διασημειωτική προσέγγιση, πολυγραμματισμοί)
- «δείξτε» αυτό που θέλετε να πείτε, δώστε αξία στη λέξη –χωρίς αγωνία για το «λάθος».

Εργαστήριο Δημιουργικής γραφής

α. αναγνώσεις, επιλογή ποιημάτων

β. frame poetry, αναδόμηση ποιήματος, «γράψε-σβήσε». Επιλέγουμε ένα ποίημα, κρατάμε τον βασικό σκελετό/δομή του και το αναδημιουργούμε ατομικά ή στην ομάδα

γ. λεκτικοί – ποιητικοί συσχετισμοί/μετασχηματισμοί: νέα χρήση λέξεων – φράσεων και ενσωμάτωση υλικού/εμπειριών/σκέψεων από την καθημερινή ζωή, από graffiti, συνθήματα, επιγραφές κλπ. (found and headline poems/ poetry) στο προηγούμενο υλικό

δ. λίμερικ, χαϊκού, παρωδία

ε. αξιοποιούμε την αισθητική εμπειρία (έργο τέχνης, ταινία, θέατρο κλπ.) με το μοντέλο D. Perkins:

- 1ο Στάδιο: Εισαγωγικές Παρατηρήσεις
- 2ο Στάδιο: Ευρεία Παρατήρηση
- 3ο Στάδιο: Λεπτομερής και σε Βάθος Παρατήρηση
- 4ο Στάδιο: Σύνθεση/ Συμπεράσματα

στ. Κάνουμε παρεμβάσεις πάνω στα παραγόμενα ή τα ποιητικά κείμενα με δημιουργικές τεχνικές (πχ. SCAMPER), αναγνώσεις, ανατροφοδότηση, βελτιώσεις, αναστοχασμό πάνω στη διαδικασία... **σε μια κυκλοειδή και σπειροειδή διαδικασία.**

Τι ζητάμε να γράψουν οι μαθητές/τριες

- ποίημα παραδοσιακό, μοντέρνο ή σονέτο, χιουμοριστικό, παρωδία, ποίημα ποιητικής, μίμησης ύφους
- μεταγραφή ποιητική/αντιποιητική ή ξενόγλωσση μετάφραση/απόδοση
- σελίδα Ημερολογίου, εσωτερικό μονόλογο σχετικό με το κεντρικό ή επιμέρους θέματα
- μονόπρακτο, σκηνή, μικροσενάριο για θεατρική παράσταση, τηλεοπτική σειρά, ταινία μικρού μήκους, ψηφιακή αφήγηση, εικαστικό
- χαρακτήρες/ρόλους που τα λόγια τους ταιριάζουν στην επικοινωνιακή περίσταση/συνθήκη (πχ. έχουν προφορική ή το ζητούμενο ύφος)

- διάλογο, τοποθετημένο σε ορισμένη συνθήκη... (πχ. «αγώνες λόγων»)
- αφήγηση, αλλαγή πλοκής, διήγημα, εκδίκηση υποθέσεων.

“There is a creative reading as well as a creative writing” (R. W. Emerson, 1803-1882)

Η ΣΧΟΛΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΣΤΗ ΖΩΗ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ/ΜΑΘΗΤΡΙΩΝ ΚΑΙ Η ΠΡΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΦΙΛΑΝΑΓΝΩΣΙΑΣ

Ευαγγελία Ριτζαλέου, 1ου Γυμνασίου Δράμας

- Πώς μπορεί να δημιουργηθεί μια Σχολική Βιβλιοθήκη (ΣΒ) σε ένα σχολείο;
- Πώς μπορεί να αξιοποιηθεί μια υπάρχουσα ΣΒ, και να μπει στη ζωή των μαθητών/μαθητριών;
- Η συμβολή της ΣΒ στην προώθηση της φιλιαναγνωσίας, στο πλαίσιο του μαθήματος της Λογοτεχνίας και στο πλαίσιο Ομάδας/Λέσχης/Ομίλου φιλιαναγνωσίας και δημιουργικής γραφής.
- Η ΣΒ, χώρος βιωματικής εμπλοκής και συνεργασίας μαθητών/τριών, μελών μιας αναγνωστικής κοινότητας.
- Η ΣΒ του 1ου Γυμνασίου Δράμας και οι δράσεις που υλοποιούνται:
 - ανάγνωση ολόκληρου λογοτεχνικού βιβλίου
 - μεγαλόφωνη ανάγνωση
 - γνωριμία με συγγραφέα
 - δημιουργική γραφή
 - συνεργασίες

ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΦΕΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

Βασίλης Συμεωνίδης, Σ.Ε. Φιλολόγων

Το ζήτημα που τίθεται σε συζήτηση είναι ποια θα πρέπει να είναι η αφετηρία για την προσέγγιση ενός λογοτεχνικού κειμένου. Μπορούμε να δεχτούμε σχηματικά τρεις διαφορετικές απαντήσεις: 1α) το ιστορικό και πολιτισμικό πλαίσιο του κειμένου ή του συγγραφέα, 1β) ο αισθητικός σχολιασμός του κειμένου, 1γ) η εμπειρία και το βίωμα των μαθητών/τριών.

Οι τρεις απαντήσεις έχουν προκαλέσει δημιουργική αντιπαράθεση, προτάσσοντας διαφορετικές διδακτικές πρακτικές στο μάθημα της λογοτεχνίας. Η αφετηρία από τον αισθητικό σχολιασμό ή το ιστορικό και πολιτισμικό πλαίσιο του κειμένου ή του/της συγγραφέα μπορεί να μας παρασύρει στην επιβολή ερμηνείας σύμφωνα με την κυρίαρχη πολιτισμική και αισθητική προσέγγιση. Δηλαδή, οι ήδη αποδεκτές ερμηνείες μπορεί να λειτουργήσουν λογοκριτικά και να εμποδίσουν την υποκειμενική ερμηνεία των μαθητών/τριών. Υπάρχει ο κίνδυνος το ιστορικό και πολιτισμικό πλαίσιο του κειμένου να καθορίσει περιοριστικά τις νοηματοδοτήσεις και η λογοτεχνική κριτική να υποκαταστήσει το κείμενο. Εντέλει το λογοτεχνικό έργο μπορεί να «χάνεται», καθώς φορτώνεται με προσδιορισμούς και σχόλια.

Από την άλλη, δεν πρέπει να παραγνωρίζουμε ότι η μαθητική προσέγγιση ίσως να μην είναι αφετηριακά εφικτή και πιθανόν δεν είναι αρκετή.

Ωστόσο, νομίζω ότι κατά τη διδασκαλία πρώτο ζητούμενο είναι να μιλήσουν οι μαθητές/τριες, να αξιοποιήσουν το βίωμά τους, την εμπειρία τους, να ερμηνεύσουν, να ακουστεί ο λόγος τους για το κείμενο. Δηλαδή, πρώτο ζητούμενο είναι η συνάντηση των μαθητών/τριών με το λογοτεχνικό κείμενο.